

taik. A bizánci ortodox kolostorokban – a nyugati keresztény kolostorokhoz hasonlóan – másolják az ókori kéziratokat, jelentős kéziratgyűjteményeket hoznak létre. Ezek a könyvtárak tekinthetők azon híres iskolák alapjainak, amelyekre támaszkodva létrejöttek a középkor jelentős európai egyetemei. Keleten és Nyugaton a kolostorokban formálódtak ki a gyógyítás tudományának sajátos középkori formái, Salernohoz hasonlóan működött többek között Konstantinápoly több monostora is. A betegek gyógyítása, a gyógynővénykert létrehozása, és a képzett ápolók jelenléte itt is általános volt, akik a gyógyítás mesterségét tanították is. Az ochridi kolostor nagy tudású szerzetes gyógyítóinak kéziratosa orvosi feljegyzései sok hasonlatosságot mutatnak a salernoi „regimen sanitatissal”. A török hódoltság korának maradó emléke a Török Birodalom egészében alkalmazott egészségügyi rendeletgyűjtemény, amely európai viszonylatban is korát megelőzőnek mondható. A bolgár orvoslás „modern” fejlődése a XIX. századtól indult meg, a tanulmányait külföldi egyetemeken végzett orvosoknak köszönhetően.

A délszláv területek – kiemelten Szerbia – történelmét és orvoslásának múltját tekintve a kezdetek szintén a kolostori medicinához kapcsolódnak. A hosszú török uralom természetesen minden vonatkozásban erőteljes befolyást gyakorolt a területen élők mindennapjaira, művelődésére, orvoslására. A XVIII–XIX. századtól viszont a magyar kapcsolatrendszer vált dominánssá: a délszláv orvosok magyarországi megjelenése csakúgy jelentékeny volt, mint a magyarok délvidéki tevékenysége. A térség történelmének ismeretében nem kíván különösebb magyarázatot az egészségügyi igazgatási rendszer, a közegészségügy szabályozása közötti hasonlóság.

Valamennyi ország, régió orvostörténetének fontos alkotóeleme az orvosi nyelv kérdése, a nemzeti nyelv uralkodóvá válása a szakmai gyakorlatban és a tudományos publikációk közreadása területén. Az orvosi szaknyelv fejlődésének hasonlóságait és a csupán egy-egy nemzetre, országra jellemző sajátosságait is nyomon követi az ismertetett kötet.

Kapronczay Károly könyve sok éves kutatás eredménye, értékes, hiteles, idegen nyelvű (orosz, lengyel, szerb) forrásokra támaszkodik. Hézagpótló mű a magyar nyelvű orvostörténeti szakirodalomban, ugyanakkor élvezetes olvasmány az érdeklődők számára.

KAPRONCZAY KATALIN

(Kapronczay Károly: *Közép-Kelet-Európa orvosi múltja*. Budapest, Ziegler ny. 2013)

Orvosszemmel

FOGYÁS ÉTCSOKIVAL?

Riasztó arra gondolni, hogy miközben az egészségügyi statisztikák szerint hazánkban minden negyedik tizenéves túlsúlyos, mintegy 350 000 gyermek nem jut megfelelő táplálékhoz, sőt éhezik. Mindkét végtel továbbá kóros állapotokat idéz elő. Az elhízás például cukorbetegsége hajlamosít.

Nem véletlen tehát, hogy a hazai média tele van bűvösnek mondott fogyókúrás receptekkel. Az étcsokoládét valószínűleg egyetlen fogyókúrás program sem tartalmazza, pedig több tudományos vizsgálat tanúsága szerint bizvást tartalmazhatná. Andrew P. Neilson, a Virgini-i Állami Egyetem táplálkozástudomány-professzora vezeti azt a munkacsoportot, amelyik egereken kutatta, hogy a kakaó melyik összetevője gátolja a kísérleti állatok elhízását és cukorbetegségük kifejlődését zsírban gazdag étrend esetén. A kísérletekben a kakaóban lévő antioxidánsok, a flavanolak bizonyultak kedvező hatásúnak. (A flavanolak nem azonosak a flavanollokkal, bár mindkét vegyületcsoport a flavonoidok családjába tartozik.)

A kísérleti állatokat zsírban gazdag vagy kifejezetten zsírszegény diétán tartották 12 héten keresztül, és a zsíros kosztot különböző flavanollokkal is kiegészítették. A zsíros étrendhez monomer, oligomer, illetve polimer procianidinben gazdag flavanolfrakciókat adtak. A vizsgált hatóanyagokat 25 mg/ttkg dózisban adták az egértáphoz, ami töredéke a hasonló kísérletekhez használt dózisnak, de közel van ahhoz az adaghoz, amit az ember egészséges táplálkozás során elfogyaszt.

A kísérleti adatok értékelése azt igazolta, hogy a procianidinok hatékonysága között jelentős különbség van: a zsíros kosztot fogyasztó egerek akkor nem híztak, ha az oligomer procianidinban gazdag frakciót kapták, és a cukorbetegség korai formája, a csökkent glükóztolerancia is akkor javult (a cukor bevétele után az anyagcsere hamarabb helyreállította a normális vércukorszintet).

A munkacsoport 11 szerző nevével megjelent dolgozata a *Journal of Agricultural and Food Chemistry* című folyóiratban így foglalja össze a kísérlet eredményeit: „A kakaó flavanolvainak elhízást és cukorbetegséget megelőzni képes tulajdonsága döntően az oligomer procianidinok bioaktivitásának köszönhető. Ez különösen azért fontos, mert ebben a tanulmányban kifejezetten kis adagot alkalmaztunk. A flavanolfrakciók hosszú távú etetésével lehet a jövőben tisztázni, hogy melyek fejtik ki azt a bioaktivitást, amelyre a hízás ellen küzdve szükségünk van.”

NEMI HORMONOK ÉS HIRTELEN SZÍVHALÁL

A hirtelen, váratlan szívhalálnak legtöbbször nincs előjele. Gyakorta kifejezetten egészséges, versenyszerűen sportoló emberek esnek össze, olykor mérkőzés közben, s ha nincs azonnali, eredményes újraélesztési kísérlet, ez a rosszulét végzetes. A nemzetközi statisztikák szerint évente ötmillió hirtelen szívhalál történik világszerte, az Egyesült Államokban ez a szám 250 000–300 000, nálunk 20 000–30 000.

Az Egyesült Államokban, Portland városában egymillió lakos sok esztendő megfigyelése útján végzik az Oregon Sudden Unexpected Death tanulmányt 16 kórház munkatársainak együttműködésével. A vizsgálat vezetője Sumeet Chugh, a Cedars-Sinai Heart Institute igazgatója. A kutatók azt találták, hogy a hirtelen szívhalálnak az esetleges újraélesztési kísérletek ellenére is áldozatul esett nők és férfiak vérében magas volt az ösztadiol átlagos vérszintje. A hirtelen szívhalált halt férfiak tesztoszteronszintje pedig alacsonyabb volt a népesség átlagánál.

A vizsgálatot végző munkacsoport 149, hirtelen szívhalálból újraélesztett beteget vizsgált meg igen részletesen, beleértve a vér hormonszintjének mérését is, és az eredményeket összehasonlították 149 koszorúér-betegségben szenvedő kontrollszemély adataival. A két betegcsoportban az átlagéletkor, a férfi/nő arány gyakorlatilag azonos volt.

Azoknak a nőknek, akik hirtelen szívhalált szenvedtek, de újraélesztésük sikeresnek bizonyult, az ösztadiolszintjét átlagosan 54 pg/ml-nek találták, a kontrollcsoportban ez a laborérték 36 pg/ml volt. A hirtelen szívhalálból visszahozott férfiak ösztadiolszintje átlagosan 68 pg/ml-nek adódott, míg a coronaria-beteg kontrollszemélyek adata 52 pg/ml-nek bizonyult. A férfiak között a vér tesztoszteronszintje hirtelen szívhalál esetén 4,4 ng/ml volt, a kontrollcsoportban pedig 5,4 ng/ml, tehát a kontrollszemélyeknek magasabb volt az átlagos tesztoszteronszintjük.

„Ez az első vizsgálat, mely arról számol be, hogy a nemi hormonok szintje és a hirtelen szívhalál kockázata között összefüggés van. Az adatokat további tanulmányoknak kell megerősíteniük. Jelenleg úgy látjuk, hogy az ösztadiol alacsony vérszintje a hirtelen szívhalál veszélyét illetően jó kilátásokat jelent, illetve az emelkedett tesztoszteronérték férfiak számára kedvező laboratóriumi lelet” – mondotta a vizsgálat vezetője.

Forrás: *Weborvos*